

BATI AVRUPA'DA YÜKSELEN YENİ-IRKÇILIK ÜZERİNE BİR DENEME¹

Ahu SUMBAS*

ÖZET

İkinci Dünya Savaşı, yaklaşık dokuz milyon Yahudi'nin ve pek çok farklı kimliğe sahip insanın katledilmesine neden olmuştur. Bu olay, siyaset bilimi dahil tüm sosyal bilimlerin “ırk” ve “ırkçılık” konusuna olan merakını körüklemiştir. Yapılan çalışmalar, kötü ününe rağmen ırkçılığın son bulmadığını; tersine evrimleşerek yeni yüzler ve düşmanlar edindiğini göstermektedir. 2000'li yıllarda Almanya'da Türklerin hedef alındığı dur durak bilmeyen kundaklama olayları, Fransa'daki banliyö ayaklanmaları, Hollanda'nın Eindhoven kentindeki camilere ve Müslüman okula yapılan saldırılar, benzer şekilde İngiltere'de ve pek çok Batı Avrupa ülkesinde artan ırkçı saldırılar ve örneğin metro girişlerinde kontrol yapılmasına kadar varan ayrılıkçı uygulamalar, ırkçılığın bu yeni yüzünü göstermektedir. Sırf İngiltere'de ırkçılıkla suçlananların sayısının 2001-2003 yılları arasında 2600'den 3116'ya çıktığı bilinmektedir.

Bu çalışmanın temel amacı da, 1970'lerde başlayan ve son dönemlerde Batı Avrupa'da yaygınlık kazanarak görünürlüğü iyice artan yabancı/göçmen düşmanlığını yeni-ırkçılık tartışmaları üzerinden ele almaktır. Bu bağlamda, ilk olarak kuramsal çerçeve oluşturulacak; ırk, ırkçılık ve yeni-ırkçılık kavramları açıklanarak klasik ırkçılıkla, yeni-ırkçılık arasındaki farklılıklar ortaya konacaktır. Ardından, Batı Avrupa'daki olayların nedenleri yeni-ırkçılık olgusuyla açıklanacaktır. Almanya, İngiltere, Fransa, İsveç, Hollanda, Danimarka gibi gelişmiş ülkelerdeki örnekler üzerinden, yeni-ırkçılığın hem toplumsal hem hukuksal olarak nasıl işlediği ve etkili olduğu bir kez daha gösterilmeye çalışılacaktır. Bu tartışmalar ışığında, yeni-ırkçılığın yöneldiği “yabancıları” nasıl dışladığı ve kendini nasıl yeniden ürettiği gösterilmek istenmektedir. Bu örnekler sayesinde klasik ya da yeni, her türlü ırkçılıktan kurtulmak için acil önlemlerin alınması gerekliliğine vurgu yapılmaktadır.

Anahtar kelimeler: Irk, Irkçılık, Yeni-Irkçılık, Avrupa, Yabancı Düşmanlığı

A SHORT ESSAY ABOUT RISING TENDENCY OF A NEW RAICISM IN EUROPE**ABSTRACT**

The massacre of millions of Jewish people and others who had identities different from the German race during the Second World War created a scientific interest among political scientists in particular and in other social sciences in general. Many of the recent researches reveal that racism is still alive which has transformed itself to new dimension by creating new parameters and finding new enemies. The arson cases targeting Turkish minority in Germany, the uprisings in the French suburbs, the bomb attacks on an Islamic school and mosques in Netherland, the increasing racist attacks in Britain and in many other Western European countries and all discriminatory practices represent the new faces of racism.

The main aim of this study is to examine the hostility toward foreigners in Western Europe which has become prevalent and increased its visibility on the debates of new-racism. In this context, the first chapter constitutes the theoretical framework which elaborates the concepts of race, racism and new-racism. The differences and similarities between classical and new racism are explained. In the second section, a causal explanation of recent events in Western Europe by the phenomenon of new-racism is scrutinized. The practices of new racism, both in social and legal realms are evaluated through examples in developed countries of Western Europe such as Denmark, Germany, Britain, France, Sweden, and the Netherlands. In the light of this debate, it is aimed to show how “foreigners” who are the subject of new-racism are excluded from all walks of life and how new-racism reproduces itself in daily life. In conclusion, this study emphasizes the importance and urgency of the need for taking necessary measures, and cautions against new-racist movements.

Key words: Race, Racism, New-Racism, Europe, Hostility toward Foreigners.

Giriş

İrk ve ırkçılık özellikle 19. yüzyıldan sonra siyaset biliminin ilgi alanına girmeye başlamıştır. Bu konulara olan ilginin artması, dünya tarihindeki gelişmelere paraleldir. İmparatorluktan ulus devlete giden tarihsel süreçte, sömürgecilik ve köleliğin kapitalist ilişkilerin önemli bir itici gücü olarak ortaya çıkmasıyla birlikte, “ırk” kavramı bu ilişkiler ağını meşrulaştıran bir araç olmuştur. Bu bağlamda, ırk kavramına yüklenen, insanları hiyerarşik olarak fiziksel özelliklerine göre sınıflama, bilimsel ve entelektüel çalışmalarda

vücut bulmuş ve böylelikle bilimsel olarak da kanıtlanmış olan insanlar/toplumlar arasındaki hiyerarşik ilişkiler (efendi-köle, sömüren-sömürülen, gelişmiş-gelişmemiş, Batılı-barbar) olağan kabul edilmiştir. Foucaultcu bir yaklaşımla ifade etmek gerekirse, insanlar/toplumlar arası iktidar ilişkileri, ırk üzerine yapılan bilimsel araştırmaların sonuçlarıyla onaylanmış ve sorgulanamaz “tek gerçeklik” olarak sunulmuştur. Irk kavramının ortaya çıkmasından çok önce ve bilimsel geçerliliğini kaybetmesinden çok sonra ırkçılık olarak tanımlanabilecek pek çok durumdan da bahsedilebilmektedir. Buna bağlı olarak ırkçılık, farklı “ötekilere” yönelmekte ve farklı mekânlarda ve zamanlarda varlığını ve yıkıcılığını göstermektedir. Günümüzde Avrupa’daki yabancı düşmanlığı, bunun sonucunda ortaya çıkan şiddet olayları ve göçmen politikaları yeni bir tür ırkçılığı göstermektedir. Almanya’daki Türk göçmenler başta olmak üzere Avusturya, İngiltere, Danimarka, Fransa, Hollanda ve İsveç gibi pek çok ülkede 1970’lerden sonra ağırlık kazanan göçmen karşıtlığı ve yapılan uygulamalar bu yeni-ırkçılıkla iç içe geçmiştir. Almanya’da yaklaşık yirmi yıldır devam eden ve son olarak 2008 yılında bazı Türklerin de ölümüne yol açan kundaklama olayları, Fransa’da yaşanan banliyö ayaklanmaları, 11 Eylül sonrası güvenlik tedbirleri adı altında Müslüman azınlıklara uygulanan kötü muameleler, yeni göçmen yasalarının ardı ardına parlamentolardan geçmesi bu durumun önemini altını çizmektedir. Banliyö ayaklanmaları sırasında, Fransa İçişleri Bakanı olan Nicholas Sarkozy’nin Arap ve Afrika kökenli gençlere “serseri”, “ayak takımı” diye hitap etmesi Avrupa’nın “ikincil olan bu vatandaşlarına” bakışını ortaya koymaktadır. Bu çerçevede, çalışmada temelde Avrupa’da yaşayan Türklerin de sıklıkla maruz kaldıkları yeni tür ırkçılık olgusunu; özellikle Batı Avrupa üzerinden tartışmak amaçlanmıştır. Yeni-ırkçılık olgusuna giden bu evrimsel süreci anlamak açısından da çalışma, tarihsel gelişimi doğrultusunda öncelikle ırk kavramını ve ırkçılık olgusunu açıklayarak, bu kavramların günümüzde aldıkları biçimleri ve yeni-ırkçılık olgusundaki izdüşümlerini göstermeye çalışmaktadır.

Irk Kavramı ve Tarihsel Gelişimi

Irk kavramı, hem sosyal bilimlerin hem de biyoloji ve genetik gibi fen bilimlerinin kapsamına girmektedir. Bu nedenle, farklı şekillerde tanımlanabilmekte ve dolayısıyla eksik anlaşılabilir. Siyaset bilimi açısından, ırk kavramını insanlar arasındaki biyolojik farklılıkla tanımlayan klasik bir antropolojik yaklaşımın günümüz ırkçılığını açıklaması mümkün olmadığı gibi; fiziksel antropolojideki, genetikteki ve biyolojideki gelişmeleri takip etmeyen bir sosyolojik açıklamanın da güçlenen ırkçı söylemleri anlamakta zorlanacağı açıktır. Bu nedenle, günümüzdeki yeni-ırkçı söylemleri anlamak için öncelikle ırk kavramına

ve tarihsel gelişimine kısaca değinmek gereklidir. Irk, bir insanın doğuştan gelen belli biyolojik/fizyolojik özellikleri, bir akrabalık ilişkisi nedeniyle benzer özelliklere sahip diğer insanlarla paylaştığı düşünülen topluluğa verilen addır. Irk, insanları biyolojik/fizyolojik nitelikleriyle sınıflama biçimidir. “İrk” (race) kelimesinin Avrupa dillerinde ilk ortaya çıkışı 16. yüzyıl civarlarına denk gelmektedir (Fortney 1977: 35). Irkçılık kavramı ise, hiyerarşik bir sınıflama içinde aşağı görülen ırka karşı güdülen, şiddet ve aşağılama dolu davranış ve düşünceleri ifade etmektedir. Bu anlamıyla ırkçılık kelimesinin, 1930’larda Nazilerin Yahudilere karşı olan politikalarını ifade etmek için kullanılmaya başlanması, bu kavramın yaygınlaşmasına neden olmuştur (Fredrickson 2007:5). Bernasconi’ye (2007: 33) göre, ırk kelimesi gevşek bir anlamda kullanıldığı sürece ona itiraz etmenin pek de bir anlamı yoktur. Ancak, Montagu için ırk “insanların en tehlikeli miti”, Levi Strauss içinse “antropolojinin temel günahıdır” (aktaran Billinger 2007: 5). Bu günahın başlangıcını bulmak ise, pek mümkün görünmemektedir. İnsanlar uzun bir zamandır, ırk adı altında olmasa da belli sınıflamalarla kendilerini farklılaştırmaktadır. Antik Yunan’da Yunanlılar dışındakilerin barbar olarak görülmesi veya 15.yüzyıl İspanyası’nda Yahudilerin sürülmesi ve dışlanması bunun örneklerindedir². Irk düşüncesi en temelde, “bir halkın veya insan grubunun kendilerini, ötekilerin üzerine koyduğu ve mevcut üstünlüklerini özsel bir farklılık öğretisi aracılığıyla ifade ettikleri bir siyasi tahakküm ve ekonomik sömürü bağlamında gelişmiştir” (Fenton 2001: 98).

Antropolojide, ırk konusunda yapılan çalışmaların kısa bir tarihçesi incelendiğinde, ırk kavramının kullanımının Avrupa merkezli olduğu görülmektedir. Özellikle 17. ve 18. yüzyıllarda ırk kavramına dair araştırmalar yaygınlaşmıştır³. Bu çalışmaların çoğunda, görünür olması nedeniyle fiziksel nitelikler, genellikle de bu niteliklerin en belirgin olan “deri rengi”, ırksal sınıflamaların temelini oluşturmuştur. Amerika ve Avrupa’da yükselen Beyaz-Siyah ayrımının günümüze kadar uzanan yansımaları da bunu açıkça göstermektedir. Günlük hayatta açık tenli, renkli gözlü insanlara sorulan “Muhacir misin?” benzeri sorular da bu tür bir deri rengine dayalı ırksal sınıflama algısının uzantıdır. Kısaca, 18. yüzyıldaki çalışmalar, biyolojik özelliklerle insanları sınıflamanın üzerine eğilmişler; ancak bunun doğruluğunu kanıtlayamamışlardır. Bu çalışmaların hepsinin ortak noktası ise, “beyaz adamın” hiyerarşinin en üstünde kabul edilmesidir. Buffon’un deyiimiyle “Doğa en mükemmel çabalarında insanları beyaz olarak yaratmıştır” (aktaran Somersan 2004: 47). Batı’nın gözüyle Batı’da başlayan ırk söylemi, ırkçılığa önemli bir dayanak noktası sağlamıştır⁴. 19. yüzyılda, Lamarck, ardından Darwin-Wallace’in evrim teorisi ve G.

Mendel'in genetik üzerine yaptığı çalışmalar ırksal bir sınıflamanın imkânsızlığını göstermiştir⁵. 20. yüzyıla gelindiğinde Boas, Cool, Garn ve Birdsell gibi antropologlarla karşılaşmaktadır. Boas başta olmak üzere bu antropologlar, insanlar arasında "ırk"ın, "belli bedensel ve zekâsal özellikleri paylaşan, aynı genetik çizgi üzerinde bulunan" bir grup insan olarak anlaşıldığını, ancak deri rengi, saç tipi gibi niteliklerle insanların sınıflanmasının mümkün olmadığını savunmaktadır. Gelenekler, ritüeller, alışkanlıklar bir toplumun devamlılığı için hayati önemdedir ve o toplumsal grubun genetik yapısını ağırlıklı olarak bunlar oluşturmaktadır (Malik 2002: 150–153)⁶.

Sonuç olarak, klasik ırk kavramının geçerliliği tartışılır bir zemindedir. Irk olgusunun güvenilirliğini yitirmesi temelde üç nedene dayanmaktadır. İlk olarak, belli bir "ırk" olarak kabul edilen bir grup insanın içindeki çeşitliliğin, ırklar arasındaki çeşitlilikten daha fazla olabileceğinin görülmüş olması ve genetik araştırmaların bunu onaylaması en önemli nedendir. İkincisi, insan grupları arasındaki farklılığın ırksal kalıtımla açıklanmasına karşın, bu farklılıkları tarihsel ve kültürel mirasla açıklayan daha doyurucu sosyolojik ve antropolojik çalışmalar ortaya konulmuştur. Son olarak ise, ırksal farklılığın savunulmasının ve bunun bilimsel zeminde tartışılmasının insanlık onurunun hiçe sayılmasına ve insanların bu özellikleri ile aşağılanmasına hizmet ettiği görülmüştür (Fenton 2001: 7). İnsanların eşitliği, insan hakları benzeri düşüncelerin değerlendirilmesiyle de "ırk" kavramı temelinde yükselen ırksal bir sınıflama düşüncesi sorgulanmaya başlanmıştır. "İrk"sal bir sınıflamanın bilimsel olarak da mümkün olmadığı düşüncesinin ırkçılığı yok edeceği savunulmuştur. Buna rağmen ırkçılık gücünü kaybetmemiştir. Irk olgusu, insanlarda uyandırdığı farklı, üstün ve bir gruba ait olma hisleriyle beslenen mitsel bir inançla örtüşmeye başlamıştır. Bu açıdan ırkçılık, "ırk" kavramından görece bağımsız, dönüşen ve kendini tanımlamakta yeni girdi ve çıktılar bulan dinamik bir olgu olarak ele alınmaktadır.

İrkçilik

İrk adı altında olmasa bile, ırkçılığın insanlık tarihinin pek çok döneminde ve her toplumda var olduğu ifade edilmektedir.⁷ İrkçiliğin kuramsal kökleri, akılcılaştırılması entelektüeller tarafından özellikle Batı'da yapılmıştır. David Hume, 1748 tarihli "Ulusların Kökenleri" adlı çalışmasında "siyahlar ve öteki yaratıklar doğal olarak beyazdan daha aşağıdadır" derken, Locke, Afrikalıların köleleştirilmesini kabul etmiş; Hegel ise, siyahların insanlığın yüz karası (!) olduğunu düşünmüştür. Benzer şekilde Montesquie, çevresel faktörlere göre toplumların farklı karakteristik özelliklere sahip olarak gelişmiş olduğunu

iddia etmiştir (Malik, 1996: 39–43; Bernasconi, 2007). Görüldüğü gibi ırkçılık, Aydınlanma'nın karanlık yüzüdür. O halde “İrkçilik nedir?”. Sokaktan geçen bir kişi için bu çok net bir soru olabilir. Cevap muhtemelen “İnsanların kendilerinden farklı bir ırka mensup olduğunu düşündüğü insanlardan nefret etmesi ve bu ırka karşı saldırganlığa varacak şekilde dışlayıcı, aşağılayıcı ve yok edici davranışlarda, söylemlerde bulunmasıdır.” Bu tanımı inkâr etmek oldukça zor görünmektedir. Buradaki sorun “ırk” ile neyin, kimin kastedildiğidir. Bu çerçevede ırk kavramının günümüzde içerdiği anlam ya da anlamsızlık, ırkçılığı tanımlanması zor hale getirmiştir.

Günümüzde farklı ırkçılık biçimlerinden bahsetmek mümkündür. En basit şekliyle bu ayrım klasik ırkçılık (biyolojik ırkçılık, eşitsizlikçi ırkçılık) ve yeni-ırkçılık (kültürel ırkçılık) olarak yapılabilir. Klasik ırk tanımı üzerinden yapılan “klasik eşitsizlikçi ırkçılık” tanımı, çeşitli insan gruplarının biyolojik/fiziksel özelliklerle birbirinden farklılaştığı ve bu nedenle bu gruplar arasında belli bir hiyerarşik sıralamanın mümkün olduğu inancıyla şekillenmektedir. Oysaki günümüzde insanları belli fiziksel/biyolojik özelliklerine göre ayırmanın mümkün olmadığını biyoloji ve genetik bilimleri kanıtlamıştır. Ne var ki, ırk kategorilerinden bu şekilde uzaklaşılması ırkçılığın sona ermesi anlamına gelmemektedir. İrksal sınıflamanın meşru bilimsel zeminini kaybetmesinden bu yana yeni tip ırkçılar, Balibar'a göre, “ırksız ırkçılar” türemiştir. Bir başka anlatımla, üst düzey ırkçılık gözle görünür “kanıtlara” (ırksal işaretler ve özellikle de bedensel işaretler çok önemlidir) dayanarak bilimsel bir hayali gerçeklik yaratmaktadır (Balibar 2003: 27). Yeni-ırkçılıkta, bu bilimsel hayali gerçeklik “görülebilir bu olguları”, “gizli” nedenlere (Almanya'daki ekonomik durumun suçlularının Türkler olarak görülmesi gibi) dayandırarak kitlelerin, ırkçılığın özünde bulunan bir kendiliğindenliği kurumsallaştırmasına yol açmaktadır. Bu bağlamda Balibar (2003: 25) yeni-ırkçılığı şu şekilde tanımlamaktadır:

“Gerçek ‘bütüncül toplumsal görüngü’- farklılık işaretlerinin (isim, derinin rengi, dinsel ibadet) etrafında eklenen ve korunma ya da ayırım hayalinin (toplumsal bünyeyi arılaştırma, ‘kendi’, ‘biz’ kimliğini her türlü melezleşme, karışma ve istiladan koruma zorunluluğu) zihinsel ürünleri olan söylemlerde, temsillerde ve pratiklerde (şiddet, hor görme, hoşgörüsüzlük, aşağılama, sömürü biçimlerinde) kayıtlıdır.”

Castoriadis'a (1987: 54–55) göre de, ırkçılık, “basitçe başkasından nefret etme fikridir” ve kesinlikle Batı'nın özgül bir buluşudur⁸. Aynı zamanda ırkçılık keskin ve şiddetli dili olan evrensel bir tezahürdür. Fenton'daysa ırkçılık terimi, insan gruplarını “ırk” adı altında sınıflandırma iddiasıyla, yalnızca gruplar arası farklılıkların değil; aynı zamanda

eşitsizliklerin de altını çizmektedir. Böylelikle “ırksallaştırılmış eşitsizlik sisteminin yeniden üretimine işaret etmektedir” (Fenton 2001: 87) ve ırksallaştırma bu yeniden üretim anlamında sosyal bir süreçtir. Irkçılığın en önemli göstergelerinden biri de, kişinin ötekini dışlamadan kendini olduğu gibi tanımlama yeteneğinden açıkça yoksun olmasıdır (Castoriadis 1987: 55). Öteki değersizleştirildikçe, kişinin kendi kimliğinin değeri göreceli olarak artmaktadır. Bu anlamda ırkçılık “ben-merkezci” bir yapıdadır ve dışlayıcıdır. Dışlamanın şiddetli bir öfke, nefret, istememe ve aşağılama formlarına dönüşmesiyle ırkçılık biçimlenmektedir. Hem klasik eşitsizlikçi ırkçılık hem yeni-ırkçılık bu özelliklerle yayılmacıdır.

Irkçılık, bir düşünce biçiminin ötesinde uygulamaya dönük yapısıyla kültüralizm, etnisizm benzeri kavramlardan ayrılmaktadır. Özellikle “pratik” ırkçılığın önemli bir ögesidir (Fredrickson 2007: 5–6). En temel şekliyle ırkçılıkta, hareketin ifade şekli olarak dört düzeyden bahsedilebilmektedir (Rattansi-Westwood 1997: 224- 226). Birinci düzey “alt ırkçılık”tır (*infraracism*). Önyargı, yabancı düşmanlığı, farklılığa tahammülsüzlük benzeri düşüncelerle kendini göstermektedir. Irkçılık, henüz çok görünür şekilde ifade edilmemektedir. “...lar pistir. ... tembeldir.”, “...olmasa ekonomik sorunlarımız olmayacak” benzeri söylemler bu aşamada görülmektedir. Irkçılık, henüz merkezi bir sorun değildir. İkinci düzey “bölünmüş ırkçılık”tır (*split racism*). Irkçılık, hala çok önemli bir sorun değildir; çünkü siyasal bir ifadesi hala oluşmamıştır. Bu nedenle ırkçılık merkezi olmakla beraber henüz bütünleşmiş bir görünüm sergilememektedir. “Ben ırkçı değilim; ama...” şeklinde ifade edilen durum ırkçılığın tam da bu aşamasıdır. Üçüncü düzey, “siyasal ırkçılık”tır (*political racism*). İdeolojik biçimlenme ve uygulama biçimleri görünürlük kazanmıştır. Bu düzey, entelektüeller ve siyasilerin aynı ırkçılık söyleminde birleştiği zamanda ortaya çıkmaktadır. Son düzeyse, “bütüncül ırkçılık” (*total racism*) veya “devlet ırkçılığı”dır. Devletin kendisi ırkçı ilkeler üzerine kurulmuştur. Hitler Almanyası’nda Yahudilerin ya da 1950 öncesi Avustralyası’nda Aborjinlerin devlet tarafından maruz kaldığı politikalar bunlara örnek olabilir (Cowlshaw 2000: 3). Bu dört aşamanın hem klasik ırkçılık hem de yeni-ırkçılıkta belli düzeylerde bulunduğu görülmektedir.

Yeni-İrkçilik Bağlamında Etnisite ve İrk Kavramlarının İlişkisi⁹

Klasik ırkçılığın düşmanı, biyolojik özellikleriyle ırdan/kendi grubundan farklı olduğu düşünülen “aşağı/hakir” kabul edilen öteki ırklardı. Bu nedenle de “ötekiyi” belirlemek daha kolay ve basitti. Ancak ırksal sınıflamanın bilimsel olarak çürütülmesi bu basit ilişkiyi baltalamıştır. Kapitalist ilişkiler, küreselleşme, göç gibi nedenlerle aynı hinterlandı ve rantı paylaşmak zorunda kalan farklı kültür, din ve geçmişe sahip insanların birbiriyle daha yakından ilişkiye girmesi ise ırkçılığın dönüşmesini sağlamıştır. Bu nedenle, günümüzde yeni-ırkçılık olarak tanımlanan olgunun “ötekileri”, farklı ırklardan başka kültürel, dinsel, coğrafyasal ve geçmişsel bağlarla birbirine bağlanmış olan etnik grupları, dinsel toplulukları ve bu özellikler çerçevesinde tanımlanan göçmenleri içine alacak şekilde genişlemiştir. Bu bağlamda etnomerkezcilik ve kültüralizm, yeni-ırkçılığı yabancı düşmanlığı düşüncesi çerçevesinde desteklemektedir. Dolayısıyla yeni-ırkçılığı açıklamadan önce etnisite ve ırk kavramları arasında bu dönüşüme olanak sağlayan bağa değinmek önemli olabilir.

İrk, etnisite, millet gibi kavramların iç içe girdiği ve etnisite yerine zaman zaman ırk kavramının kullanıldığı görülmektedir. Bunun en önemli nedeni, ırk ve etnisite kavramlarının oldukça fazla ortak zemine sahip olmasıdır. İrksal açıklama kökeninde, kültürel nitelikler taşımasa bile insanlarda uyandırdığı intiba zaman zaman bu yöndedir. Kültürel kodlar çerçevesinde tanımlanan etnisite bu açıdan ırk kavramıyla karışabilmektedir. Ancak, bu ortak zeminin dışında ırk ve etnisite farklı anlamlara sahiptir¹⁰. Etnisite kavramı, “sosyal ve kültürel farklılığın, dil ve soyun; sosyal eylemin ve sosyal örgütlenmenin bir boyutu olarak nasıl birleştiğini ve sosyal olarak yeniden üretilen bir sınıflandırma sistemini nasıl oluşturduğunu belirtmektedir”. Bu açıdan etnik kimlik, karşılıklı etkileşimin olduğu sosyal bir süreçte oluşmaktadır. Bu etkileşim “bize” ait olanlar ve bizi seyredenler “onlar” biçiminde yaşanmaktadır (Fenton 2001: 7, 87, 90). İrk kavramı ise, fiziksel/biyolojik farklılıkla açıklanan “onlar” şeklinde oluşmaktadır; fakat günümüzde ırksal sınıflama, genelde belli kültürel ve dinsel niteliklerin o grupla özdeşleştirilmesi anlamına gelmektedir. Bu anlamda da etnik grup daha kapsayıcı olması nedeniyle “ırk” durumunu içine almaktadır. Nitekim, etnisite ve ırk ilişkisi, özellikle yeni-ırkçılık göz önüne alındığında iç içe geçmiş görünmektedir; çünkü etnik kimlik bilinci ortak bir atadan, soydan, ırdan ve dolayısıyla ortak bir kültürden, dinden olma inancı üzerine şekillenmektedir. Arada, gerçekten bu tür bir akrabalık ilişkisinin ve biyolojik benzerliğin olması gerekmemektedir. Önemli olan, bu inanca sarılmak ve onun çevresinde toplanmaktır. Günümüzde kültürel ya da çağdaş ırkçılık söylemleri, içine kültür ögesini kattıkları için “ırk” kavramının gündelik kullanımı etniklik algısına daha yaklaşmış

görülmektedir¹¹. Bernasconi'nin (2007: 137) de belirttiği gibi “günümüzde ırka dair biyolojik bir temelin yokluğunda, ırksal farklılığı etnik farklılıktan neyin ayırdığını görmek bazen hayli güçtür”. Etnik ayırım mutlaka negatif, aşağılayıcı bir ayrıştırma içermeyebilir. Ancak, etnik algılama da, içinde ötekileştirme ve kendini farklılaştırmayı barındırmaktadır ve bir etnik grubun kendisi ya da bir üyesi bu farklılığının altını aşağılama, kötüleme, istememe benzeri negatif dışlamalarla çizdiği noktada ırkçılık sınırına girmeye başlamıştır¹². Etnomerkezcilik ve ırkçılık arasındaki yakınlık da gözden kaçırılmamalıdır. D'Souzo gibi bazı yazarlar, etnomerkezcilikle ırkçılığı birbirinden tamamen farklı görerek, etnomerkezciliğin yabancı düşmanlığına varan ölçüdeki dışlayıcılığını doğal ve meşru kabul etmektedirler. D'Souzo, bu konuyu şu şekilde açıklamaktadır: “İrkçılık, biyolojik karakteristiklere dayanan insan grupları arasındaki hiyerarşik farklılıkları vurgularken; kabilecilik veya etnomerkezcilik bir kişinin kendi grubunu yabancından daha üstün görmesidir” (aktaran Taş 1999: 49). Kendi kültürüne sahip çıkmakla başka kültürleri aşağılamanın ya da yabancı düşmanlığının aynı olmadığı elbette açıktır. Ancak, etnomerkezcilik üzerinden kendi kültürüne sahip çıkmanın varacağı noktanın, diğer kültürleri aşağılamak ve tehlikeli görmek olabileceği de gözden kaçırılmamalıdır. Aksi takdirde, Le Pen ırkçı olmanın ötesinde bazılarının savunduğu gibi yalnızca yabancılardan hoşlanmayan popülist bir politikacı olarak kabul edilecektir. Kısaca, etnik sınıflama/ayrıştırma, biyolojik ve sosyolojik bir anlam içererek yeni-ırkçılığın kapsamına daha uygun ve geniş bir çerçeve sunmaktadır. Kültür ve din farklılaşmasında ibadet ritüellerinin, fiziksel işaretlerin ve farklı yaşam alanlarının görünürlük kazanmasıyla yeni ayrımlaştırmalar ve yeni-ırkçılığın yöneldiği “onlar/ötekiler” ortaya çıkmaktadır.

Yeni-İrkçilik

Yeni-ırkçılık söyleminde “öteki”, biyolojik özellikler temelinde değil; kültürel veya farklı nitelikleri nedeniyle aşağılanır ve ayrıştırılır. Bu nedenle, yeni-ırkçılık belli belirsiz bir ayrımcılık perdesiyle gelişen bir ırkçılık biçimidir. Bu tür ırkçılığın çıkış noktası da sonuç noktası da aslında aynıdır. Diğer bir deyişle, ırkçılık kültürel farklılıklarda kaynağını bulur ve bu ayrılıkları daha da keskinleştirir. Balibar'ın (2003: 35) sözleriyle belirtmek gerekirse “Yeni-ırkçı öğretilerde hiyerarşi temasının ancak görünüşte ortadan kalktığını anlamak zor değildir”. Yeni-ırkçılık, sömürgecilik çağının sona ermesinden sonra, sömürge ve sömürgeci ülkeler arasındaki nüfus hareketlerinin tersine dönmesiyle oluşan yeni siyasal ve sosyal hayatın bir ürünü olarak ortaya çıkmıştır. 11 Eylül olayları da bu düşmanlık ilişkilerinin yeniden üretilmesine katkı sağlamıştır. Bu yeni-ırkçılığın ideolojik arka planı, merkezinde göç karmaşıklığı ve göçmenlik bulunan “ırksız ırkçılıktır”. Bu açıdan, yeni-ırkçılık¹³ da

baskın unsur biyolojik özelliklerin farklılığı değil; kültürel özelliklerin farklılığıdır ve göçmenler, mülteciler, yerli olmayanlar, kısaca o ülkenin sahibi olarak kabul edilen hâkim grup dışında kalan, sonradan geldiği düşünülen yabancılar yeni-ırkçılığın nesnesidirler.

Fanon (1967: 42–43) “yeni-ırkçılık” kavramını kullanmasa da-, kendi gelenek ve kültürüne tekrar sarılarak bunları diğer grupların gelenek ve kültürü karşısında değerleştirme davranışının, günümüz ırkçılığının devamlılığını sağladığını ifade etmektedir. Bu bağlamda, Barker’ın (1981) yanı sıra Fanon (1967) da “yeni tip” bir ırkçılığın açıklamasını getirmektedir. “Arap doktorların yerde uydukları, her yere tükürdükleri” ya da “Siyah entelektüellerin bir karar vermeden önce büyücülere danıştıkları” benzeri söylem ve inançlarla diğer gruplar, ırklar, kültürler ve kimlikler hakir görülür. Hâkim grubun değerleri, gelenekleri, kültürü resmi olarak onaylanmış ve değerli kılınmış olur. Günümüzde bu ırkçılığı yapanlar bir yandan tüm insanların eşitliğine duydukları inancı ifade etmekte; diğer yandansa Siyahlara, Araplara, Hintlilere, Müslümanlara kendilerinden ayrı ve aşağı varlıklar gibi muamele etmektedir (Bernasconi 2007: 142). “İlk bakışta, bazı grup ya da halkların diğerlerine üstünlüğünü değil, ‘sadece’ sınırların kaldırılmasının sakıncasını, hayat tarzlarının ve geleneklerin bağdaşmazlığını savunan böyle bir ırkçılık, haklılıkla [P.A. Taguieff’in tanımı ile] farkçı-ırkçılık [ayrıştırımcı ırkçılık]’tır (Balibar 2003: 30). Bu tür bir ırkçılık, kendisi gibi olmayan karşı tarafın¹⁴ çizdiği coğrafi ve sosyal sınırların içinde yaşaması gerektiğini savunan bir davranış biçimini ifade etmektedir. Bu açıdan farklı kültürlerle saygılı olduğu söyleminin altında, görünmeyen bir kültürler arası eşitsizlik inancı yatmaktadır. Hatta bu ayrıştırımcı-ırkçı söylemde kültürel hiyerarşiye dahi gerek kalmamaktadır. Birbirine benzemeyen grupların bir arada yaşaması doğal değildir. Bu nedenle, ayrı yaşayacak farklı insan grupları arasında bir kültürel hiyerarşi yaratmaya gerek kalmamaktadır. Ayrıştırımcı-ırkçılığın bir diğer tehlikeli yönü, onun ırkçılık ve ırkçılık karşıtlığı çatışmasından ders almış gözükmesidir. Ayrıştırımcı-ırkçılık, çatışmaya farklılıkları ayırıştırarak siyasal bir çözüm üretirken, ikincil konumu bilinçaltından atamayan bir meta ırkçılığına dönüşmektedir. “Hoşgörü eşikleri”ne saygı göstermek, “kültürel mesafeleri” korumak, yani bireylerin “bir tek kültürün mirasçıları ve taşıyıcıları olduğunu ileri süren varsayım”lar (Balibar 2003: 31–33) ile toplulukları ayırırken, bu meta ırkçılığını yeniden üreten bir siyasal ortam oluşturmaktadır.

Günümüzdeki ırkçılık söylemi, kökenini klasik ırkçılığa dayandırarak farklı bir evrimleşme süreciyle kendini kültürel alanda da tanımlamaktadır. Bu yeni-ırkçılık söylemi, kişilerin tutumlarının ve kabiliyetlerinin kan ve genlerle değil; tarihsel kültüre aidiyetle

açıklanması düşüncesine oturmaktadır. Bir anlamda klasik-ırkçılık “sembolik” bir ırkçılıkla yer değiştirmiştir. Bu nedenle, yeni-ırkçılık hem kavramsal hem de deneysel olarak eski tip ırkçılığa mesafe koymuştur (Virtanem ve Huddy 1998: 312). Yeni-ırkçılık söylemi, Balibar’ın (2003: 31–32) da mutabık olduğu şekilde kültürel bir hiyerarşi üzerinden artık kendini var etmektedir. “Kültür bireyleri ve grupları *a priori* olarak bir soy kütüğüne, dokunulmaz ve değişmez bir soy belirlenimine hapsedme yolu olarak iş görebilir”. Bu bağlamda, “yeni-ırkçılık”, belli bir toprak parçası üzerinde yaşayan insan gruplarının tarihsel süreçte genlerine depo edilen kültürel alışkanlıkların farklı olduğunu savunmaktadır (Taş 1999: 51). Bu tür bir fark da kaçınılmaz olarak farklı etnik ve dinsel grupları içine almaktadır. Ayrıca Smithci (2002) bir bakış açısından, bu söylemin klasik ırk mitiyle güçlendirildiği de iddia edilebilir. Kültürel hiyerarşide irksal söylem hala belli bir soya/ataya ait olma mitiyle özdeşleştirilmektedir. Her ne kadar günümüzde biyolojik olarak insan gruplarını sınıflara ayırmak mümkün olmasa da, aynı kökenden gelen insanların bir arada olduğu inancı ulus, milliyet ve ırk söylemlerini temellendirmektedir. Bu açıdan “gerçek ırkçılık ötekilerin dönmesini (*recant*) kabul etmez (hatta dönmüş olsalar bile onlara zulmetmeye, onları zan altında tutmaya devam eder)” (Castoriadis 1987: 58). Balibar’ın meta ırkçılık kuramından çok etkilenmiş Sloven entelektüel Zizek, Balibar’la ortak şekilde, ulusun bir kurgu, bir hayali cemaat olduğunu söylemekte; ama bunu açıklarken Lacancı anlamda da “gerçek” sözcüğünden söz etmektedir. Lacan’ın “gerçek” kavramı, bilemediğimiz, varlığından hiçbir zaman emin olmadığımız; fakat diğer yandan da çok paradoksal bir şekilde varlığını hiçbir zaman sorgulamadığımız bir şeydir. Bu bağlamda yeni-ırkçılık, biyolojik aşağılığın kaba fikirlerine gerekli mesafeyi koymuş, kültürel cemaat olarak hayali bir tanım yapmaktadır (Somersan 2004: 41). Avrupalı değerleri benimseyen, Avrupa’da doğup büyüyen, oranın vatandaşı olan bir Afrikalı’ya, bir Yahudi’ye ya da sonradan Hıristiyan olan bir Müslüman’a hep bu ikincil kimliğin şüphesiyle bakılır. Bu, özellikle yeni-ırkçılık açısından geçerlidir. Klasik biyolojik ırkçılık zaten “dönme”nin yolunu, değişmez fiziksel özelliklere sahip olmak düşüncesiyle kapatmıştır.

Batı Avrupa’da Yeni-Irkçılığın Ortak Düşmanları Yabancılar

İrk kavramının, biyoloji alanından sosyal alanlara doğru ağırlık değiştirmesinin temel nedeni onun toplumsal ilişkiler içinde geçirdiği sosyal içerikli dönüşümdür. Bir düşünüş ve davranış biçimi olan ırkçılık, irksal sınıflamayı biyolojiden ziyade sosyal-siyasal bir olguya dönüştürmüştür. Artık, Siyahlar zekâları eksik olduğu için belli işlerde çalışmaktan alıkonulmazlar; iş etiklerinin eksikliği ve çalışmaya gönüllü olmayan eğilimleri nedeniyle işe

alınmazlar. Yeni-ırkçılık,¹⁵ Siyahların tembel ve şiddet eğilimli olduğu gibi yeni tip ırkçı, negatif önyargılarla sosyal olarak üretilir (Virtanem ve Huddy 1998: 312–315). Diğer bir deyişle, yeni-ırkçılık söylemi, kültürel ve dinsel niteliklerle belirlenen ayrıştırımacı bir kimliğe bürünmüştür. Bu özelliği nedeniyle de daha az görünür bir şekilde aramızda gezmektedir; ama daha az etkili olduğunu söylemek bir yanılgı olacaktır. 17. ve 18. yüzyıl ABD ve Avrupası’nda sömürgecilik ve Afrikalı Siyah insanların göçüyle güçlenen ırkçı düşünceler ile günümüzde yaşanan yabancı düşmanlığı arasındaki ortak öğeleri bulmak hiç de zor değildir. Ayrımlaştırılan ve aşağı gören bir ortak ötekileştirme her ikisinde de mevcuttur. Her iki öteki de Batı’nın “beyaz adam”ından daha aşağıdadır. İlkinde, biyoloji bilimiyle meşrulaştırılmış fiziksel özellikleriyle (siyah, tıknaz, esmer ve benzeri olmak) ayrımlaştırılan bir sınıflama mevcutken, bugünkünde kültürel, coğrafi, dini ya da ulusal aitlik gibi öğelerin birleşiminde bu ayrımlaştırma şekillenmektedir. Her kişinin kendi grubu ve temas halinde olduğu ‘öteki’ gruplar hakkında bir görüşü vardır. Ekonomik üretim sürecindeki paylaşım sorununun yansıması olarak akıllarda oluşturan önyargılarla –“Araplar pistir, şiddet eğilimlidir”, “Siyahlar ahlaksız, eğitimsizdir”; “Türkler tembel, üçkâğıtçıdır”, “Müslümanlar teröristtir”- istenmeyen bir öteki, bir suçlu yaratılmaktadır. Bu kişilerde, 1980’lerin başında yeni sağ dalgasıyla gelen neo-liberal anlayış, küreselleşmenin sosyal, ekonomik, kültürel alanlardaki değişimiyle karşılıklı etkileşime girmiş ve bireyi atomize ederek kişilerin kendilerini güvende hissedecekleri kimliklere sarılmalarına neden olmuştur. Bu bağlamda, küreselleşme sonucu yok olup gideceği düşünülen etnik, ulusal, dinsel farklılıklar tam tersine kuvvetlenmiş, hatta marjinalleşerek küreselleşmenin içinden ona bir tepki olarak yükselmiştir. Bu nedenle, günümüzdeki gelişmeler ırkçı ve milliyetçi söylemlerin güçlenmesine yol açmıştır. Kişiler kendi kültürel değerlerine dönerek ötekileri yabancılaştırmaya başlamışlardır. Yine aynı nedenden dolayı yeni-ırkçılık, sonradan geldiği düşünülen her türlü yabancıya, tüm farklı etnik, dinsel gruplara yönelmektedir. Avrupa’da bu kişiler, çoğunlukla eski sömürge ülkelerinden gelen halklar ya da Üçüncü Dünya ülkelerinden gelen Müslümanlar ve Asyalılardır. Özellikle 11 Eylül’den sonra kuvvetlenen ve görünür olan bu davranış kendine bir meşruluk kaynağı da bulmuştur: “Güvenlik kaygısı”. Örneğin, İngiltere’de 1960’larda göçmenler (*immigrants*) ve ev sahibi (*host community*) şeklindeki kullanım, “yabancılık” (*strangeness*) ve “yenilik” (*newness*) şeklinde evrimleşerek ayrımcı ve önyargılı bakışı dildeki kullanımıyla dışa vurmuştur. Benzer şekilde, Batı Almanya’da 1970’lerde Türkleri nitelemek için “yabancı” (*auslander*) kelimesi kullanılmaya başlanmıştır (Allen ve Marcey 1990: 376). 1980’lerdeyse, İngiltere’de Thatcher sürekli olarak İngilizler’in ayrıcalığını vurgularken, Fransa’da katı göçmen karşıtı politikalarla Le Pen’in Ulusal Cephe’si yükselmeye başlamıştır.

Görüldüğü üzere, 20. ve 21. yüzyıllarda Avrupa'nın "yabancıları/ötekileri" göçmenler, mülteciler, kültürel azınlıklar, dini azınlıklar ve etnik azınlıklardır. Bu bağlamda Avrupa'da yeni-ırkçılık bu düşmanlara yönelmiştir (Taş 1999: 17–35). Kısacası, 1970'lere kadar Avrupa'da hâkim olan etnik grup, azınlık, ırk sınıflaması genellikle beyaz-siyah üzerinden yapılarak deri rengine atıfta bulunurken, sonrasında artan şekilde yabancı-yerli ayrımıyla yer değiştirmiştir (Allen ve Marcey 1990: 376). Kültürel olarak daha medeni; dolayısıyla da üstün olduğu inancıyla, yerli kültür ve onun uzantısı olan dinsel inançlar bu ayrımın gerçekleştiği alanlar olmuşlardır.

Fransa, İngiltere, Almanya, Hollanda, İsveç gibi Avrupa devletlerinde giderek artan yabancı düşmanlığı ırkçılık değilse nedir? "Ben ırkçı değilim; ama göçmenler yüzünden iş bulma sıkıntısı çekiyorum, çocuğumun üniversiteye gitme şansı azalıyor" diyen bir İngiliz'in, Fransız'ın, Alman'ın, gerçekten ırkçı olmadığı söylenebilir mi? Bugünkü ırkçılık, işte bu şekilde şeffaflaştığı için daha tehlikeli görünmektedir. Günümüzde İngiltere'de mülteciler her yıl yaklaşık olarak yarım trilyon pounda mal olmaktadır. Bu durum "asıl" İngilizlerin milli sağlık servisinden, eğitim olanaklarından ve işsizlik sigortası gibi hizmetlerden faydalanmasını zorlaştırmaktadır (Kundnani 2001: 41–42). Benzer durumlar nedeniyle, hep aynı cümle insanların dilinde dolaşmaktadır: "Ben ırkçı değilim, ama..." Özellikle 1960 ve 1970'lerde başlayan bu düşmanlık, ülkelerin ekonomik ve sosyal sorunlarla karşılaşmaları sonucunda bütüncül ırkçılık düzeyine yükselmiştir. Pek çok Batı Avrupa ülkesinde muhafazakâr partilerin ve yeni sağın yükselmesinin ardında bu gerçek yatmaktadır. Söz konusu yükseliş, sorunu halletmenin ötesinde daha da derinleştirmiştir. Hatta, yeni-ırkçılık pratikleri artık gizli olmaktan çok, görünür bir hal almıştır. Refah harcamalarına, sosyal hizmetlere ve göçmen yasalarına karşı daha katı politikalar savunulmaya başlanmıştır. İngiltere'de Thatcher'in, Fransa'da De Gaullecüler'in, Almanya'da Kohl'un izlemiş olduğu yabancı politikaları bu gerçeği göstermektedir. Son dönemde, Fransa'da Le Pen'in ve Sarkozy'nin göçmenleri istemeyen açık söylemleri¹⁶, İngiltere'nin ırkçılığa karşı katı duruşu olduğunu vurgulamasına karşın Blair'in seçim kampanyalarında kullandığı göçmenlere karşı kontrol getirilmesi vaatlerinin, çıkarılan terörle mücadele yasalarının hedef gösterdiği suçlular; göçmenler, sonradan o topraklara gelenler, farklı kültürden olanlardır¹⁷. Fransa'daki son başkanlık seçimlerinde hem ilk turda hem de son turda Nicholas Sarkozy'nin¹⁸ ilk sırayı alması bir rastlantı değildir. Benzer şekilde, Almanya'da Merkel hükümetin yabancılara karşı olan tavrı, ayrımcılaştırıcı, kültürel, yeni-ırkçılığın yükselen bir değer olduğunun en açık göstergeleridir. Özellikle, II. Dünya Savaşı sonrasında iş-gücü ihtiyacına karşı işçi göçmenleri

büyük bir gönüllülükle kabul eden Almanya, Fransa, Hollanda, İsveç, İsviçre ve İngiltere’de 1990’lı ve 2000’li yıllarda yeni-ırkçı söylemlerin, davranışların ve politikaların daha da hız kazandığı görülmektedir¹⁹. Almanya’nın Möhlhln ve Solingen şehirlerinde Türklerin ölümüne yol açan kundaklama olayları ya da Türklerin de dâhil olduğu 135 yabancıнын Almanya’da ırkçı saldırılar sonucunda hayatını kaybetmiş olması bunların açık kanıtlarıdır. Avrupa Birliği’nin Temel Haklar Merkezi (FRA) Örgütü’nün 2008’de yayınladığı rapora²⁰ göre, AB üyesi pek çok ülkede (Danimarka, Almanya, Fransa, İrlanda, Avusturya, Slovakya, Finlandiya, İsveç ve İngiltere’de) 2000–2006 yıllarında ırkçı saldırılar artan bir eğilim içindedir. Aynı rapora göre 2000–2006 arasında özellikle Fransa ve Almanya’da aşırı sağ-kanat hareketler hızlı şekilde artmıştır. Sadece Almanya’da ırkçı saldırılar 2005–2006 yılları arasında %14 artış göstererek 15.914’den 18.142’ye yükselmiştir²¹.

Avrupa Birliği’nin tüm çabalarına ve Fransa, İngiltere gibi belli Avrupa ülkelerindeki ırkçılık karşıtı uygulamalara rağmen, -bu ülkeler dâhil- pek çok Avrupa devletinin göz yumduğu ya da görmezlikten geldiği kurumsal bir ırkçılıkla karşı karşıya bulunduğu açık şekilde görülmektedir. Avrupa’nın genelinde mültecilere, göçmenlere karşı devletlerin hukuki ya da sosyal alanlarda aldığı tavır, devlet ırkçılığıdır (Kundnani 2001: 43). Avrupalı devletlerin vatandaşlık kriterlerindeki değişimler, yabancı evliliklerine getirilen kısıtlamalar, yeni göçmenlik yasaları, devlet görevlilerinin davranışları ve vize işlemlerinde karşılaşılan uygulamalar bunların göstergeleridir. Örneğin İngiltere, 1981 Kanunu’yla vatandaşlığı, eskiden beri var olan “İngiltere topraklarında doğmuş olma” koşulundan, “soy bağı”na geçirmiştir. İsveç’te ve Hollanda’da polis ve memurların Şilililere ve Türklere karşı ırkçı saldırılarının kanıtları ortadadır. İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi’ne, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’ne, Alman Anayasası’nda yer alan eşitlik ilkesine ve Katma Protokol’ün AB ülkelerinde Türk vatandaşlarının yerleşme hakkına kısıtlama getirilemeyeceğine dair 41. maddesine aykırı olmasına rağmen, 2007 Ağustosunda Alman Cumhurbaşkanı’nın onayladığı yeni Göç Yasası (22. maddesinin a.2 bendinde), Almanya’da yerleşik bir kimseyle evlenecek yabancıların yeterli Almanca bilgisine sahip olmaları gerekliliğini getirmektedir. Üstelik Türk vatandaşları için geçerli olan bu koşulun bazı başka ülke vatandaşlarına uygulanmadığı da anlaşılmaktadır. Benzeri bir yasa Ekim 2007’de Fransız Senatosu’ndan da geçmiştir. Bu tür yeni-ırkçı davranış ve politikaların tehlikesi sadece yeni gelecek göçmenlere/yabancılara yönelik olmamasından da kaynaklanmaktadır. Vatandaşı olarak doğmuş, o ülkede büyümüş birinci ve ikinci kuşak göçmenler de benzer sorunlarla karşılaşmaktadır. Almanya’daki kundaklama olayları ya da devletlerin sosyal politikaları

çerçevesinde bunların banliyölere itilmeleri, kontrol altına alınmaları sorunun kökleştiğini göstermektedir. Tam da bu durum yeni-ırkçılığın “öteki” sınıflamasının ifadesidir. Uzun yıllar o ülkede yaşamış olmak, o ülkenin okullarına gitmiş olmak, hatta grup içi evlilikler yapmış olmak bile “göçmen” “etnik” kimliğinin önüne geçemez. Kültürel olarak, inançsal olarak farklı bir grupla ve geçmişle bağın olması dışlanmak için yeterlidir; çünkü görünür olan her kişi yerli Avrupalılara farklı kültürlerin ve yabancıların varlığını hatırlatmakta ve ekonomik, sosyal sorunlarının onlardan kaynaklandığını söylemektedir.

Son dönemlerde, Avrupa Birliği'nin çeşitli kurulumları ve pek çok sivil toplum kuruluşu, Avrupalı olmayanlara, göçmenlere ve yabancılara karşı bu tür ırkçı ve ayrımcı davranışları azaltmak için çabalasa da, çok başarılı olunamadığı yukarıdaki örneklerden ve Avrupa Birliği'nin Temel Haklar Merkezi (FRA) Örgütü'nün 2008'de yayınladığı rapordan anlaşılmaktadır. Raporun da belirttiği gibi, yükselen yeni-ırkçılığı önlemenin yollarından biri Avrupa Birliği'nin Irk Eşitliği Direktifi'ne uymak, kamuoyunu bu konu hakkında bilgilendirmek, kamu çalışanlarını (polis, memur, hukukçu vb.) eğitmek ve gerekli yaptırımları uygulamaktır. Ancak 2006–2007 yıllarında, AB üye ülkelerinin yarısında ırkçılığa karşı hiçbir ceza uygulanmamış olması ve bu konuya dair bir kurumun dahi olmaması ilgi çekicidir²². Üstelik bu tür bir yokluk, ırkçı olayların yaşanmadığı anlamına gelmemektedir. Ayrıca, Avrupa Birliği'nin kendisinin sınır ve göçmen politikaları ırkçı bir temel içermekle eleştirilmektedir. Schengen grubuyla iç sınırlar açılırken amaçlanan, dış sınırları kuvvetlendirmek ve “Avrupalı olmayan davetsiz misafirlerin” girişini kısıtlayıp kontrol altına almaktır (Allen ve Marcey 1990: 378–382). Paul Boateng'in belirttiği gibi “Avrupa, Avrupalı'nın ne anlama geldiği konusunda uzlaşmamaktadır; ama bu Avrupalı tanımdan kimlerin kesinlikle dışlanacağı konusunda gelişen bir konsensüs oluşmaktadır” (aktaran Allen ve Marcey 1990: 380). 11 Eylül bu konsensüsün genişlemesinde önemli bir tarih olmuştur.

Sonuç olarak, yeni-ırkçılığın yeni nesillerin içine işlemişliğinden kurtulmak her geçen gün zorlaşmaktadır. Yeni- ırkçılığın görünmeyen yüzü onun kendini meşrulaştırma biçiminde yatmaktadır. Bu meşrulaştırma biçimini, kültürel ayrımlaştırmayla beslediği hiyerarşiler yaratmaktadır. Siyahlar, Asyalılar artık 1800'lü yıllardaki gibi biyolojik özelliklerinden ötürü daha az zeki, daha az insan olarak beyaz adamın gerisinde durmamaktadırlar. Onlar ve tüm diğer yabancılar kültürel olarak daha saldırgan, daha az ahlaklı, daha kötü kokan, daha

tembel, daha az yeniliğe açık ve ekonomik sorunların nedenleri oldukları için beyaz adamın gerisinde durmaya devam etmektedirler.

Sonuç

İrk kavramı Avrupa merkezli olarak doğmuş ve gelişmiştir. En başta, insanları belli fiziksel/biyolojik özellikleri çerçevesinde sınıflama eğilimi, kolonileşme, Aydınlanma ve üst bir medeniyete sahip olma algılarının etkisiyle hiyerarşik bir ayırmaya yönelmiştir. Bunun sonucu olarak da klasik ırkçılık denilen olgu ortaya çıkmıştır. Klasik ırkçılık, en basit şekliyle kişinin ırksal anlamda kendisinden ayrı/aşağı gördüğü diğer kişilere karşı beslediği olumsuz düşünceler ve bunun uzantısı olarak aşağılama, kötüleme, dışlama ve şiddete varan davranışlar bütünüdür. Dünyanın her yanında, insan topluluklarının başka grupları dışlayıcı davranışlarından bahsetmek mümkün olmasına rağmen, bu gelişim süreci göstermektedir ki ırkçılık özünde Batı'nın bir ürünüdür. Bilimsel olarak ırksal bir sınıflamanın mümkün olmadığını kanıtlanmasının ilk başta ırkçılığı yok edeceği düşünülmüştür. Ancak gelişmeler ve yaşanan olaylar durumun tam tersi olduğunu göstermiştir. İrkçılık yok olmamış ama farklı biçimler alarak varlığını sürdürmüştür. Yakın Avrupa tarihinde bunun izlerini bulmak hiç de güç değildir. Örneğin, evrensel haklar bildirelerinin evrensel eşitlik çağrılarına rağmen 18. yüzyılın son yarısına kadar Siyahların köleliğine karşı ses çıkaran Avrupalıların sayısı oldukça azdır. Günümüzde Avrupa'da yabancılara; Müslümanlara, Afrikalılara, Asyalılara karşı yapılan saldırıların sayısı her geçen gün artmaktadır. 11 Eylül sonrası bu ivme daha da yükselmiştir. Avrupa Birliği'nin Temel Haklar Merkezi (FRA) Örgütü'nün 2008'de yayınladığı raporun da belirttiği gibi, 2000–2006 yılları arasında Avrupa ülkelerinde kaydedilen ırkçı saldırılar artan bir eğilimdedir. Üstelik Avrupa Birliği'nde tartışılan göçmen yasaları ve dış sınırların katı kontrolü benzeri konular kurumsallaşmış ırkçı politikalarla iç içe girmektedir. Bu tür veriler ve deneyimler yeni bir tür ırkçılıkla karşı karşıya olduğumuzu göstermektedir. Bu yeni-ırkçılık, klasik ırkçılığın biyolojik olarak sınıflama eğilimine gerekli mesafeyi koymuştur. Yeni-ırkçılık; çalışma ahlakı, kendine güven, disiplin, dürüstlük benzeri değerleri belli gruplara atfederek bunları taşımadığı düşünülen diğer grupların aşağı ve alttaki grup olduğu inancını yaratmaktadır. “Afrikalılar kültürel olarak daha tembel”, “Türkler kültürel olarak daha barbar”, “Müslüman Araplar dinsel inançları nedeniyle daha saldırgan” önyargıları yeni-ırkçılığının yeniden üretilmesine izin vermektedir. Sonuçta, mitsel bir şekilde de olsa belli bir ırksal kökenden gelmek o kültürle özdeşleştirildiğinden aşağılanan özellik kalıtsal kabul edilmektedir. Bu kavrayış, yeni-ırkçılığa meşru bir zemin oluşturduğu için de tehlikeyi arttırmakta; önyargılar yaratarak bunun ırkçılık olmadığı

söyleminin arkasına kendisini başarılı şekilde saklayabilmektedir. Bu noktada, Somersan'ın (2004) ve Bernasconi'nin (2007: 141–142) de belirttiği gibi, önyargılarla ırkçılık arasındaki sıkı bağı görmemiz büyük önem arz etmektedir. İçimizdeki gizli ırkçılıkla savaşmanın en önemli adımı bu önyargılarımızı ortaya çıkarmakta yatmaktadır. Ancak kültürel farklılıklar insanın tarihsel olarak sahip olduğu mirasın taşıyıcılarıdır. Bunlar ne tamamen ayrıştırılarak kabul edilmeli ne de tamamen yok edilmelidir. Her iki durum da etnik gruplar arası saldırganlığa varan anlaşmazlıkların doğmasına neden olabilir. Birisini bir sınıfın, grubun, cinsiyetin bir parçası görmek elbette toplumsal deneyimin inkâr edilemez bir gerçekliğidir. Çok kültürlü bir yapı içinde insanlar farklılıklarının bilincinde olarak yaşayabilirler; ancak bu farklılaştırma içinde dışlamayı içeren nefret duygusuyla beslendiği noktada ırkçılığın yeşermeye başladığından söz edilmelidir. Aksi takdirde günümüzde Fransa'daki, Almanya'daki ve İngiltere'deki yabancı düşmanlığının bazıları tarafından doğal görülmesi gibi tehlikeli bir sonuca neden olabilir. Kültürel, dinsel, coğrafyasal niteliklere göre insanları ayırma/sınıflama/tanımlama eğilimi bu grupları ırkçılığın öznesi haline getirmiştir. Diğer bir deyişle, yeni-ırkçılık kültürel ayrıştırmalarla beslenen hiyerarşiler üzerinden üretilmektedir.

İrkçi söylemler ve uygulamalar, Avrupa'nın çeşitli bölgelerinde, çeşitli devletlerde farklı biçimler almaktadır. Örneğin, Eski Yugoslavya'da ırkçılık, bir etnik ayrımcılık şeklinde çıkmış ve soykırıma kadar uzanan bir yol kat etmiştir. Batı Avrupa'da vatandaşlık hakları çerçevesinde tartışılarak göçmenlerin insan haklarının zaman zaman suiistimal edilmesine neden olmuştur. Almanya'daki Türk vatandaşların yabancılarla evlenmesine getirilmek istenen koşullar; İngiltere'de eski sömürge halklarından olan vatandaşlara iş yaşamında çıkarılan zorluklar, Fransa'da banliyölere itilen “ayak takımları”, Avrupa'da göçmen vatandaşların mahallerindeki kundaklama vakaları, havaalanlarında sadece Müslümanların tepeden tırnağa aranması yeni-ırkçılığın aldığı farklı yüzlerdir. Yeni-ırkçılık, önyargılar şeklinde başlayarak belli etnik ve dinsel grupları hakir görme, nefret etme, istememe ve sonunda ayrıştırmaya kadar uzanarak yabancı/farklı olandan -ki bu sonradan geldiği düşünülen göçmenlerle, görünür işaretleri olan Müslümanlarla, Faslılarla, Afrikalılarla, Hintlilerle örtüşmektedir- korkmayı ve onu dışlamayı olağanlaşmaktadır. “Araplar pistir”, “Müslümanlar teröristtir”, “Siyahlar suçludur”, “Türkler barbardır”, “Hintliler kokar” önyargıları kalıplaşır ve Arap, Türk, Siyah, Hintli herkese yapıştırılır. Bu nedenle yeni-ırkçılığın gizli silahı temelde kültürel ve dinsel farklılıklardır. Farklı görülen kültürle, dinle uzaktan yakından bağı olan herkes yaftalanmaya müsait hale gelir; çünkü bu özellikler geçmişten gelen bir mirası ve değiştirilmesi güç değerleri içermektedir. Bu değerlerin

karşısında konumlanan Batı kültür ve medeniyetiye böylelikle olumlanır ve değerli kılınır. Bu bağlamda yeni-ırkçılık Batı Avrupa'daki yabancı düşmanlığının ana kaynaklarından olan etnomerkezcilikten, kültüralizmden ve İslamafobiden girdilerini almaktadır. Yeni-ırkçılığın politikaları (İngiliz metrolarında Müslümanların, Arapların aranması, işten ilk önce göçmen vatandaşların çıkarılması, üniversite burslarının beyaz Avrupalılara ağırlı dağıtılması) bu yabancıları banliyölere, gettolara, kendi mahallelerine iterek onları belli yaşam alanlarından dışlamaktadır. Böylelikle çevreleri bu unsurlardan “temizlenmektedir”. Bu sayede de yeni-ırkçılığın katı çemberi kültürel, dinsel kodlarla çizilmiş olur ve yeniden üretilir. Bu çember, dışarıdan gelenlerin girmesine izin vermesi mümkün olmayan üst soya/kültüre/dine/medeniyete ait sınırdır. Böylelikle aslında esnek gibi görünen yeni-ırkçılık da oldukça katı bir hiyerarşi zinciri koymaktadır. Bizler-onlar sınıflamasında Avrupalı olmayı çok kolay tanımlayan ve doğal olarak hiyerarşinin alt sıralarına atan bir zincir.

Görülmektedir ki, Avrupa'daki bu “yeni ırkçılık” söylemi evrimleştikçe çevreye ve şartlara daha uyumlu ve daha dayanıklı hale gelmektedir. Küreselleşmenin etkisiyle kolaylaşan insanların dolaşımı, sermayenin akışı, yeni ekonomik ilişkiler devletlerin ekonomik ve sosyal sorunlarına yeni sorunlar eklemiştir. Gelirden alınan payın azalması, sosyal hizmetlerin kalitesizleşmesi, terör gibi yeni risk ve tehlikelerin oluşması artan nüfusun paylaşım sorunu olarak sunulmuştur. Bu söylemler yeni sağın siyasal alandaki yerini güçlendirmiştir. Bu nedenle yeni-ırkçılık eskisinden daha güçlü ve daha tehlikeli bir biçime bürünmektedir. Güçlü olanın doğada kazanması misali, üç yüz yıllık modernleşme tarihini başarıyla tamamlamaktadır. Post-modern bir nitelik kazanmış yeni haliyle yüzünü, her ideolojinin içinde, her ideolojinin üstünde belli belirsiz göstermektedir. Kısaca, ırkçılık herkesin tiksindiği, ama herkesin eline yapışmış olarak var olmaya devam etmektedir.

Sonuç olarak, “İrkçılığın bir çözümü ya da bir sonu var mıdır?”. Avrupa Birliği'nin, uluslararası organizasyonların, sivil toplum örgütlerinin ve en önemlisi devletlerin bu konuya duyarlı olması gereklidir. Yasalarla, yaptırımlarla, kamuoyunun eğitilmesiyle ve yeni kuşakların bu önyargılardan kurtulmuş olarak yetiştirilmesiyle bu tehlike azaltılabilir. Balibar'ın (2003: 26–27) da ifade ettiği gibi ırkçılığın kurbanı olan nesne başkaldırırken ırkçılık yapan özne de çözülmelidir. Kısaca, ırkçı düşüncesinin yok olması ırkçılığın iki tarafının da kendini sorgulamasında yatmaktadır.

SON NOTLAR

* Doktora Öğrencisi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

¹ Değerli zamanlarını ayırarak bu yazıyı okuyan ve olumlu katkılarını esirgemeyen Doç. Dr. Berin Koyuncu Lorasdağı'na, Dr. İtir Özer'e ve doktora öğrencisi Görkem Birinci'ye teşekkür ederim.

² Bu tür ayrıştırmalarının modern anlamda bir ırksal ayrıştırma ve ırkçılık olduğu konusu oldukça tartışmalı olmasına rağmen insanoğlunun grupsal aidiyet ve sınıflamaya dayalı ötekileştirme tarihi açısından önemlidir.

³ 18. yüzyılda F. Bernier, C. Linneaus, G. Buffon, I. Kant, F. Bluemanch ve F. Hegel gibi pek çok Avrupalı antropolog ve felsefecinin ırk olgusu üzerine çalıştığı ve bu kavramı farklı şekillerde açıkladığı görülmektedir (Fortney 1977, Bernasconi 2007: 33-65).

⁴ Pek çok yazar tarafından Avrupa'nın "yabancı", "öteki" algısının Arap Dünyasına dayandığı ifade edilmektedir; çünkü Avrupalı insanlar öncelikle Doğu diye tanımladıkları Ortadoğu, Kuzey Afrika ve Hindistan ile tanışmışlardır. Bundan sonra hem coğrafi olarak hem de bilinçlerinde Avrupa sınırlarını çizerek bir öteki söylemi yaratmışlardır (Miles 2000: 29-30).

⁵ Mendel'den sonra genetik çalışmaları hızlı bir şekilde ilerlemiştir. Wright, Haldane, Dobzhansky, Mayr, Simpson, Morton ve Yasuda yaptığı çalışmalarla ırk kavramının açıklanmasına katkıda bulunmuşlardır. Örneğin, ünlü Rus genetikçi Dobzhansky (aktaran Livingstone 1993:134) çalışmalarında genetik araştırmaların bir insan topluluğunda oldukça farklı genetik yapıların olabileceğini gösterdiğini; bu nedenle de insanları ortak bir genetik yapı etrafında sınıflamanın ya da ırksal bir kategoriden bahsetmenin "kaç ırk" gibi karmaşık bir soruyla karşılaşılmasına neden olacağını belirtmiştir.

⁶ Aynı dönemlerde fiziki antropolog Ashley Montagu (2002) ise "ırk"ı ırkçılığı yaratan bir söylem olduğu gerekçesiyle reddetmiştir.

⁷ Bazı düşünürlere göre ırkçılık ilk olarak Orta Çağ'da Çinliler ve Araplar arasında ortaya çıkmıştır (Taş, 1999: 41). Muzaffer İlmiye Çığ'ın (1997) 'Sümerli Ludingirria' adlı eserinden görüldüğü üzere şayet Sümerler kendilerini diğer halklardan (Akadlar gibi) daha modern ve yukarı görerek "ötekileri" hiyerarşik bir sisteme koyuyorlarsa ırkçı düşünüş tarzının köklerinin insanlık tarihinin her yerinde farklı bir yüzünü gösterdiği söylenebilir. Bu düşünceleri reddetmemekle birlikte Fredrickson (2007: 6-7,17) gibi bazı yazarlar Antik Yunan, Roma İmparatorluğu, Uzak Doğu tarihindeki bu tür ayrımların tam olarak ırkçılık olmadığını; çünkü grupsal kimlikler arası geçişlerin mümkün olduğunu savunmaktadır.

⁸ Benzer şekilde Fredrickson (2007: 10-11) da ırkçılığın ilkel formlarının dünyanın her yerinde görülmesine rağmen kurumsallaşmış bir bütünlük kazandığı yerin Avrupa olduğunu söylemektedir.

⁹ Etnisite ve ırk kavramları konusunda detaylı bilgi için bkz. (Rex 1986) ve (Cornell and Hartman 1998).

¹⁰ Bu durum ırk ve etnisite ilişkisinin açıklanmasında farklı görüşlerin bulunmasına neden olmaktadır. Pierre van de Berge, ırk ilişkilerini etnisitenin özel bir durumu olarak ele alırken (Aktaran Eriksen 2002: 17), Banton (1998:158-167) ırk ve etnisite arasında bir farklılaştırma olması gerektiğini savunmuştur. Eriksen, ırk ve etnisite ayrımının koşullar göz önünde tutularak ele alınması gerektiğini belirtmektedir (Eriksen 2002). Bir coğrafyadaki insanlar, etnik kimliklerini "ırk" vurgusu yaparak açıklıyorlarsa bu kavramları özdeş anlamlarda kullanmak yanlış olmayabilir; ama etnik tanımlama her zaman ırk vurgusuyla yapılmayabilir.

¹¹ Benzer bir düşünce, Antropoloji'de Montagu, Deniker, Huxley, Hadssen ve Hulse tarafından biokültürel yaklaşım çerçevesinde savunulmaktadır. Bu yaklaşımda, hayvanlardan farklı olarak sosyalleşen ve kültür, coğrafya gibi nedenlerle kapalı kalan ya da kültürün etkisiyle farklılaşan insan gruplarını zooloji, botanik benzeri bilimlerin terminolojik yaklaşımıyla açıklamanın mümkün olmadığı savunulmaktadır. Etnisite, biyolojik ve sosyolojik bir anlam içererek bu açığı kapatmaktadır; dolayısıyla bu yaklaşımı savunanlar sorunun bir kavram sorunundan ziyade bir terminoloji sorunu olduğunu iddia etmektedir (Billinger 2007: 5-30).

¹² Etnik grupların birbirlerini aşırı dışlayıcı davranmaları ve birbirlerine kapalı tutumları “etnisizm” ya da “etnomerkezcilik” kavramlarıyla da açıklanmakla beraber bu kavramların da ırkçılığın bir türü olduğu söylenebilir.

¹³ Martin Barker (1981) “Yeni İrkçılık” adlı kitabıyla bu kavramı ilk kullanan kişidir.

¹⁴ Karşı taraf, kendisinde olmayan bir “öteki”dir. Öteki, öteleneni, dışlananı, farklılaştırılanı, ayrıştırılanı tanımlamaktadır.

¹⁵ Virtanem ve Huddy (1998) klasik-ırkçılık, yeni-ırkçılık ayrımını “eski-moda ırkçılık” ve “yeni/sembolik/modern ırkçılık” şeklinde adlandırmaktadırlar.

¹⁶ Le Pen göçmenleri “işgalciler” diye tanımlarken Chirac da ırkçı cinayetlerinin nedeni olarak göçmenleri göstermiştir.

¹⁷ İngiltere’de 2000’li yıllarda artan ırkçı saldırıların sadece bireysel hareketlerden öte İngiliz polis gücü gibi kurumlarda da görülmesi İngiltere’deki ırkçılığın ne kadar yüksek olduğunu göstergeleridir. Sadece 2000 yılının ilk ayında gözaltında öldürülen siyah sayısı üçtür. “Renkli İngilizlerin” kariyerlerinde yükselme şansı ya da burs alma şansı oldukça azdır. Örneğin verilen bursların yarısından çoğu “asıl İngilizlere” dağıtılmaktadır (Laçiner 2000: 47).

¹⁸ Uzun bir dönem İçişleri Bakanlığı görevinde bulunan Sarkozy, ülkeye gelen göçmenlerin sayısının düşürülmesi ve bundan sonra gelecek göçmenlerin kabulü için çeşitli kriterler belirlenmesini kampanya sırasında ciddi biçimde gündeme getirmiştir. Fransa’nın ihtiyaç duyduğu alanlarda “seçilmiş göçmen” alınmasını talep eden Sarkozy, “aile birleşmesiyle” ülkeye geleceklerin uyumu konusunda da çeşitli ölçütler belirlenmesini savunmuştur.

¹⁹ İngiltere, Fransa ve Hollanda bu işçi gücünü eski kolonilerinden göçmen olarak sağlamıştır. Bu nedenle bugünkü yabancıları, kolonileşme zamanında vatandaşlık hakkına dahi sahip olabilen Afro-Afrikalılar, Asyalılar, Afro-Karaipliler ve Hintliler gibi halklardır. Almanya, İsveç ve İsviçre’ye sömürgeci ülkeler olmadıklarından iş gücünü Türkiye gibi çevre ülkelerden almışlardır.

²⁰ FRA Annual Report 2008, http://fra.europa.eu/fraWebsite/material/pub/ar08/ar08-memo_en.pdf, Erişim Tarihi: 26 Şubat 2009.

²¹ Aynı raporda Almanya, Avrupa Birliği’nin İrk Eşitliği Direktifini uygulamada geri kalmaktadır. Almanya’da yalnız 2008 yılının Şubat ayı içinde Türklerin yaşadığı evlerde, kundaklama kuşkusu uyandıran ve bir bölümü şimdiden yabancı düşmanlığının eseri olduğu tespit edilen, beş yangın olayı meydana gelmiştir.

²² AB ülkeleri içerisinde ırkçılık karşıtlığı kamuoyunu bilgilendirme alanında Anti-Ayrımcılık Kurulu (HALSE) ile Fransa ve ceza uygulamasındaysa en başarılı ülke İngiltere’dir.

KAYNAKÇA

ALLEN, S. ve MACEY, M. (1990), “Race and Ethnicity in The European Context”, The British Journal of Sociology, 41 (3), Special Issue: Britain as a European Society, ss.375-393.

BALLIBAR, E. ve WALLERSTEIN, I. (2000), İrk Ulus Sınıf, İstanbul: Metis Yayınları.

BANTON, M. (1998), Racial Theories, Cambridge: Cambridge University Press.

BARKER, M. (1981), New Racism: Conservatives and the Ideology of the Tribe, London : Junction Books.

BERNASCONI, R. (2007), İrki Kim İcat Etti?, İstanbul: Metis Yayınları.

BILLINGER, S. M. (2007), "Another Look at Ethnicity as a Biological Concept: Moving Anthropology Beyond the Race Concept", *Critique of Anthropology*, 27 (5), 2007, ss.5-35.

CASTORIADIS, C. (1987), "İrkçilik Üzerine Düşünceler", *Birikim Dergisi*, Sayı 62, Haziran 1994, ss.52-60.

CORNELL, S. ve HARTMAN, D. (1998), *Ethnicity and Race: Making Identities in a Changing World*, Thousand Oaks, California: Pine Forge Press.

ÇİĞ, M. İ. (1997), *Sümerli Ludingirria*, İstanbul: Kaynak Yayınları.

ERIKSEN, T. H. (2002), *Etnisite ve Milliyetçilik Antropolojik Bir Bakış*, (Çev. Ekin Uşaklı), İstanbul: Avesta.

FANON, F. (1967), *Toward the African Revolution: Political Essays*, Grove Press.

FENTON, S. (2001), *Etnisite, İrkçilik, Sınıf ve Kültür*, (Çev. Nihat Şad), Ankara: Phoenix Yayınevi.

FORTNEY, D. N. (1977), "The Anthropological Concept of Race", *Journal of Black Studies*, 8 (1), ss.35-54.

FREDRICKSON, G. M. (2007), *Racism: A Short History*, New Jersey: Princeton University Press.

KUNDNANI, A. (2001), "In a Foreign Land: The New Popular Racism", *Race & Class*, 43 (2), ss.41-60.

LAÇİNER, S. (2000), *Açık Kapı Politika'sından Yabancı Düşmanlığına: İngiltere'de İrkçilik, Dış Göç ve İrk İlişkileri*, Ankara: ASAM Yayınları.

LIVINGSTONE, F. B. (1993), "On the Nonexistence of Human Race", Sandra Harding (ed.), *The Racial Economy of Science: Toward a Democratic Future*, Indiana University Press, ss.131-141.

MALIK, K. (1996), *The Meaning of Race*, New York: Palgrave.

MILES, R. (2000), *İrkçilik*, (Çev. Sibel Yaman), İstanbul: Sarmal Yayınevi.

MONTAGU, A. (2002), "The Concept of Race", içinde der. Robert F. Murphy, *American Anthropology 1946-1970: Papers from the American Anthropologist*, University of Nebraska Press, ss: 425-437.

REX, J. (1986), *Race and Ethnicity*, Suffolk: Open University Press.

SMITH, A. D. (2002), *Ulusların Etnik Kökeni*, Ankara: Dost Kitabevi.

SOMERSAN, S. (2004), *Sosyal Bilimlerde Etnisite ve İrk*, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

TAŞ, M. (1999), *Avrupa'da İrkçilik*, Ankara: İmge Kitabevi.

RATTANSI, A. ve WESTWOOD, S. (1997), *Batı Cephesinde İrkçilik, Modernite ve Kimlik*, (Çev. Sevda Akyüz), İstanbul: Sarmal Yayıncılık.

VIRTANEN, S. V. ve HUDDY, L. (1998), "Old-Fashioned Racism and New Forms of Racial Prejudice", *The Journal of Politics*, 60 (2), ss.311-332.

"Günümüzün İrkçiliği",

<http://www.network54.com/Forum/382964/message/1116198115/G%FCn%FCm%FCz%FCn+İrk%E7%FDI%FD%F0%FD>, (Erişim Tarihi: 13.05.2007).

FRA Annual Report (2008), http://fra.europa.eu/fraWebsite/material/pub/ar08/ar08-memo_en.pdf,
(Erişim Tarihi: 26.02.2009).